

LSS som bokmålslag – forslag til reform

Til landsmøtet i Landslaget for språklig samling den 9. desember 2017.

Forslag til reform av laget. Bakgrunn, argumenter og forslag til vedtak.

v/Hans-Christian Holm, 26.10.2017

1 BAKGRUNN OG ARGUMENTER

Etter en topp i aktivitetsnivået rundt 50-årsjubileet i 2009 har det vært lite aktivitet i laget de siste åra. Det er lite nyrekruttering og lite tilfang av stoff til publisering. Prisutdelingene går som før, med fine medieoppslag bl.a. i forbindelse med utdelinga til Camilla Otterlei i januar 2017, men det er diskutabelt om de har gitt noe språkpolitisk utbytte å snakke om. Riksmålsforbundet har vært svært aktive på det språkpolitiske området i det siste og har bl.a. debattert viktige normeringsspørsmål og kjørt en slags kampanje for deres sak. I den sammenhengen har LSS har vært så godt som usynlige, til tross for at det har handla om saker som er hjertesaker for laget.

Det er få som er aktive i laget. Medlemmene i styret er i en viss grad aktive, men det er så godt som ingen aktivitet utover det. Det viktig å se på grunnene til at det er sånn, særlig hvorfor laget ikke lokker til seg nevneverdig interesse fra andre, verken fra sympatisører, folk som vil delta aktivt, meningsmotstandere eller medier.

Sannsynligvis er den viktigste grunnen at det er svært liten interesse for samnorsk, ikke bare blant folk flest, men også i laget. I praksis er LSS et bokmålslag, men alt skjer på en ideologisk plattform der målet er å slå sammen bokmål og nynorsk til ett språk. LSS kan ikke opptre offentlig uten at spørsmålet om samnorsk dukker opp, sjøl som det bare kan være bokmål det handler om, som når vi deler ut priser.

Samnorsken kan paradoksalt nok sies å ha blitt en stor hemske for laget. Vi er ikke enige om hvordan vi skal forholde oss til samnorsktanken. Vi er ute av stand til å si noe klart og tydelig om det som skal være det ideologiske fundamentet. Det er ikke noen enighet i laget om vegen mot samnorsk. Det er ikke noen enighet om hvordan samnorsken skal se ut. Vi har ikke noe svar på hva laget vil gjøre med nynorsken, om vi ønsker at den skal leve videre eller om den skal inngå i et samnorsk som nødvendigvis må bli sterkt prega av bokmål. Vi har ikke noe svar på hvilke politiske tiltak som må til og hvordan det i det hele tatt skal være mulig å gjennomføre noen tiltak. Samnorsktanken har minimal interesse for utenforstående og lokker ikke til seg noen nye medlemmer.

Derimot er det rimelig å anta at det er mye større interesse for folkelig, radikalt bokmål i befolkninga, kanskje til og med større interesse enn det er for nynorsk. Enkelte mener at det folkelige bokmålet er på vikende front, men det er heller ikke sånn at riksmålsnormen rår grunnen aleine. Alle i LSS vil kjempe for de folkelige formene i bokmål. Der er det full enighet internt, i skarp kontrast til uenigheten og usikkerheten i samnorskspørsmålet.

Løsninga på dette er å gå bort fra samnorsktanken som grunnideologi for LSS og bli et lag som bare skal kjempe for de folkelige formene i bokmålet. Dette kan vedtas på landsmøtet i desember 2017.

1.1 NYNORSK

Nynorsken sliter for tida med dalende oppslutning og er i rask takt i ferd med å bli et regionspråk for deler av Vestlandet. Tall fra Utdanningsdirektoratet viser f.eks. at nynorsk er så godt som borte som hovedmål i videregående skole utenom i de fire vestlandsfylkene. Det er bare Sogn og Fjordane som har en majoritet av elever med nynorsk som hovedmål (87,54 %). På landsbasis er det bare 6,09 % av elevene som har nynorsk som hovedmål. Utenom de fire vestlandsfylkene er tallet 0,72 %.

Det er likevel liten interesse i laget for å «legge ned» nynorsk, og tilnærming til bokmål har vært veldig lite diskutert gjennom åra. Stemninga ser heller ut til å være at nynorsk er en kulturarv vi bør ta godt vare på. Ikke minst deler nynorsken og nynorskrørsla en god del av det ideologiske grunnlaget med LSS, i det at talemålet skal legges spesielt vekt på i normeringa. Å ville bevare nynorsken er i direkte motsetning til å ville samle bokmål og nynorsk i ett språk. Derimot er det å ville bevare nynorsken helt forenlig med å kjempe for folkemålsformer i bokmål. Det er rimelig å anta at det siste er et standpunkt som er utbredt i laget.

1.2 RIKSMÅL

Riksmålsaktivister vil gjerne ha det til at riksmål i betydninga konservativt, normert bokmål er omtrent enerådende i Norge. Det er en sannhet med store modifikasjoner. Det er de aller færreste som kjenner til alle begrensningene i riksmålsnormen og følger dem. Store mediehus som NRK og Dagbladet gjør det definitivt ikke. Litteraturprisen vår forteller tydelig at de folkelige formene er høyst levende i bokmålet. Om riksmål skulle blitt offisiell norm, ville store deler av norsk litteratur, kanskje det meste, over natta få status som dialektal og unormert. Det vil være omtrent umulig politisk å innføre riksmål som bokmålsnorm.

Dette er viktig for LSS å poengtere. Igjen handler det utelukkende om bokmål, og LSS vil kunne stille mye sterkere i den debatten om vi ikke må forklare oss om samnorsk samtidig, som det som regel blir til – om noen mot formodning skulle spørre oss om hva vi mener.

1.3 SAMNORSK

Det kanskje viktigste argumentet for samnorsk var i si tid at det er uøkonomisk å ha to så like skriftnormer i et lite land. Det er et argument som er lite aktuelt i dag. Et annet argument er at det er upraktisk med to likestilte målformer, men det ser også ut til å være få som oppfatter det som noe større problem, i alle fall ikke i den grad at det skaper noe særlig engasjement.

LSS har hatt «språklig samling på folkemåls grunn» som et slags slagord. Det uttrykker bedre den ideologiske drivkrafta i laget enn de økonomiske og praktiske argumentene, i det at prinsippet om nærhet til talemålet skal ha spesielt stor vekt i normeringa av skriftspråket. Det prinsippet forutsetter ikke at det bare kan være én skriftnormal i Norge. Det kan like gjerne bety noe av motsatte, at det skal være stor grad av frihet i skriftspråket, kanskje til og med i den grad at to normaler best ivaretar det prinsippet.

Sjøl om laget bør bli et bokmålslag, bør laget fortsatt være åpent for medlemmer som ønsker ei sammenslåing av nynorsk og bokmål. Det er også rimelig at laget offisielt uttrykker at det sannsynligvis går mot én hovednormal i norsk, men vi bør ikke mene offisielt at nynorsk bør slås sammen med bokmål og at det er det vi kjemper for.

1.4 BEGREPET «RADIKALT BOKMÅL»

«Radikalt bokmål» er det vanligste begrepet på språket vi i praksis jobber for. Det er et problematisk begrep av flere grunner. Ordet *radikalt* kan virke avskrekkende på mange, for det kan umiddelbart gi irrelevante og forstyrrende assosiasjoner til politisk radikalisme. De assosiasjonene var kanskje sterkest på 70-tallet, men mye henger nok igjen. *Radikalt* er kanskje beskrivende for det at språkforma kan stikke seg ut og stå for et brudd på tradisjoner, men om vi jobber for at dette bokmålet skal bli normalisert og utbredt, er det uheldig å bruke et navn som antyder at det verken er normalt eller utbredt.

Navn på andre norske språkvarianter som *nynorsk*, *høgnorsk*, *riksmål* og *bokmål* er i og for seg heller ikke så presise. Nynorsk er ikke den eneste nye norsken, høgnorsk er mer perifert enn høgt, og riksmål er ikke nødvendigvis gyldig i hele Norge, spesielt ikke som talemålsnorm. Bokmål er ikke bare for bøker, men også utbredt i tale, i motsetning til nynorsk, som «berre er bokmål». Vi trenger heller ikke ha et helt presist begrep på «vårt» språk, men det må gi tydelig uttrykk for det ideologiske fundamentet.

Begrepet «radikalt bokmål» har vært mye diskutert i laget, men det vil være spesielt viktig å finne et avløserbegrep om vi skal bli et bokmålslag. Avløserbegrepet kan inngå i navnet på laget, se eget underpunkt om dette. Punkt 2.1 under har forslag til nye navn på laget, der hovedforslaget er «Landsforeninga for folkelig bokmål». Dvs. at «folkelig bokmål» samtidig er forslag til avløserbegrep.

I likhet med tidligere nevnte navn på diverse varianter av norsk er heller ikke «folkelig bokmål» et perfekt, utvetydig begrep. Det kan diskuteres hva «folkelig» betyr, men det uttrykker det ideologiske grunnlaget vårt bra, og det vil være lite rom for misforståelser. Det er ikke noen andre aktuelle navn som uttrykker ideologien bedre.

«Folkelig bokmål» er i også tråd med formuleringer i vedtektene for litteraturprisen («de folkelige formene i bokmålet», «de tillatte folkemålsformene»), vedtektene for minneprisen («ei folkelig språkform») og gjeldende prinsippprogram («de folkemålsnære formene i bokmålet»).

1.5 SPRÅKLIG FRIHET

Om skriftspråket skal bygge på talemålet, krever det en viss frihet i normen, for talemålet er ikke homogent. Det har alltid vært god tradisjon i LSS for et liberalt språksyn. Riksmålsbevegelsen hadde i si tid «sproglig frihet» som slagord. Det var et frihetsønske som var begrensa til riksmålsbrukere. Riksmålsbevegelsen har aldri hatt noe ønske om allmenn språklig frihet. I dag er det ingen som kjemper hardere enn riksmålsbevegelsen for *mindre* språklig frihet. LSS er en ideologisk motpol, og bør kunne ta i bruk slagordet «språklig frihet» i kamp mot mindre frihet i bokmålet. Å jobbe for samnorsk og «språklig samling» uttrykker dårlig den sterke språkliberale tendensen i LSS. «Språklig frihet» som slagord er også et retorisk spark i riksmålsretning.

En tendens i tida er at den språklige variasjonen blir mindre ved at dialekter og småspråk dør ut, men språklig frihet og mangfold er likevel tidas melodi. Det gir seg uttrykk i alt fra svært stor dialektfrihet i talte medier i Norge til en renessanse for småspråk mange steder i Europa. I Norge passer LSS spesielt godt som forkjempere for språklig frihet, og det bør inn i et revidert prinsippprogram.

1.6 REFORM

Gitt stoda som er beskrevet i de forrige underpunkta, framstår en grunnleggende reform av laget som et fornuftig og uunngåelig trekk. Reformforslaga om endring av navn og prinsippprogram er

formulert i punkt 2. Endringene vil få konsekvenser for prisene, lovene, nettsidene m.m. som beskrevet i de følgende underpunktene.

Et alternativ til reform av LSS er å opprette et nytt, frittstående bokmålslag. Det vil være uheldig med tanke på at LSS allerede sliter med oppslutninga og da vil risikere å tappes enda mer for krefter. Litteraturprisen og minneprisen, som er to av de viktigste beina LSS står på nå, hører også hjemme i et bokmålslag. Det bør som tidligere nevnt fortsatt være rom for samnorsktanken i et reformert lag, bare ikke som en del av det ideologiske fundamentet.

Reformen må omfatte både nytt navn på laget og nytt prinsippprogram. Det vil ikke gi mening å endre det ene uten å endre det andre.

Det er forholdsvis lite som må endres i prinsippprogrammet. Uttrykket «språklig frihet» er tatt inn i forslaget, og målet om ett samnorsk skriftspråk er tatt ut. Samnorsktanken er beholdt ved at det er uttrykt et mål om at bokmålet skal kunne høste av den nynorske kulturarven også.

1.7 NAVN PÅ LAGET

Ved en reform som foreslått her må LSS bytte navn. Det er viktig at navnet forteller klart og utvetydig hvor laget står ideologisk, og det kan derfor være ønskelig at *folkelig bokmål* inngår i navnet. Muligens bør *landslag* også byttes ut. *Landslag* assosieres først og fremst med idrettslag. Et alternativ er *landsforening*, som i bestemt form *landsforeninga* også viser i praksis hvor vi står. Med *Landsforeninga for folkelig bokmål* viser vi hvor vi står i både form og innhold, og koblinga til *Landslaget for språklig samling* er opplagt.

Alternativt kan en se for seg helt andre navn, men det vil kreve drøftinger som sannsynligvis ikke kan bli ferdige før etter landsmøtet.

1.8 LITTERATURPRISEN

Litteraturprisen er allerede en pris for folkelig bokmål, en rein bokmålspris. Samnorsk er ikke nevnt som et mål i vedtektene (<https://www.samnorsk.no/vedtekter-for-litteraturprisen>). Punkt 4 lyder: «Fra fondet deles årlig ut en litteraturpris til en bokmålsforfatter eller -skribent som bruker et språk som har et visst preg av de folkelige formene i bokmålet, uten at det kreves at vedkommende bruker alle de tillatte folkemålsformene».

Det er ikke nødvendig å endre noe annet enn navnet på laget i vedtektene for litteraturprisen.

1.9 ESTHER REFSDAL'S MINNEPRIS

Vedtektene for Esther Refsdals minnepris (<https://www.samnorsk.no/blank-2>) har enda videre kriterier enn litteraturprisen, men i likhet med litteraturprisen er også dette en rein bokmålspris. Heller ikke her er det nødvendig å endre noe annet enn navnet på laget. Minneprisen deles ut til «personer eller institusjoner som i medier og offentlig språkbruk markerer seg med ei folkelig språkform, skriftlig eller muntlig, som enten er radikalt bokmål eller en dialekt som ligger nært opptil det».

Både litteraturprisen og minneprisen passer altså godt til et bokmålslag. Ingen av dem setter opp samnorsk som et mål.

1.10 LOVENE

Lovene (<https://www.samnorsk.no/lover-for-laget>) er i dag på nynorsk, og må oversettes til bokmål. Det er ikke nødvendig å endre lovene utover det, annet enn å endre navn på laget. Lovene regulerer det praktiske arbeidet i laget, uavhengig av rådende ideologi.

1.11 NETTSIDER OG ANDRE ELEKTRONISKE MEDIER

Med et nytt navn bør også nettsidene gjøres om og legges på ei ny internettadresse. I dag ligger de på <http://samnorsk.no>. Navn på Facebook-sider, e-postadresser o.l. må også endres.

2 FORSLAG

2.1 FORSLAG 1: NYTT NAVN PÅ LAGET

Forslag til nytt navn på laget:

Alt. 1: Landsforeninga for folkelig bokmål

Alt. 2: Landslaget for folkelig bokmål

Evt. andre alternativ som måtte foreslås på landsmøtet.

Navn og vedtekter for Språklig samlings litteraturpris, vedtekter for Esther Refsdals minnepris, lover, nettsider o.l. oppdateres med nytt navn på laget.

2.2 FORSLAG 2: NYTT PRINSIPPROGRAM

Gjeldende prinsippprogram, utforma av styret i april 2009:

Allment verdigrunnlag

Landslaget for språklig samling ser språkpolitikken i sammenheng med arbeidet for ei demokratisk samfunnsutvikling. Vi vil arbeide for en språksituasjon som gjør det lettest mulig for folk å delta aktivt som språkbrukere i samfunnslivet. For å nå disse måla vil vi informere folk om språklige rettigheter, blant annet gjennom priser for god språkbruk og gjennom aktivt opplysningsarbeid på nettstedet vårt.

Skriftspråket

LSS vil arbeide for å fremme bruken av de folkemålsnære formene i bokmålet, med sikte på å fremme ei utvikling mot et framtidig fellesnorsk skriftspråk som alle norsktalende kan kjenne seg hjemme i. Dette skriftspråket bør avspeile flertallets talemål og dermed støtte opp om det, samtidig som det fører videre mest mulig av den fellesarven som ligger i bokmåls- og nynorsktradisjonene.

LSS vil arbeide for de formene i bokmål og nynorsk som ligger nærmest opp til de mest utbredte formene i norsk talemål. Ikke minst vil vi støtte de radikale bokmålsformene, som er de mest undertrykte skriftformene i det norske samfunnet i dag.

LSS går inn for full likestilling mellom bokmål og nynorsk som et steg på vegen fram mot språklig samling.

LSS mener at det fortsatt skal være staten som skal fastsette de offisielle skriftnormalene og at denne fastsettinga bare skal omfatte rettskriving og bøyning, ikke ordvalg og syntaks.

Talemålet

LSS mener at alle norske talemål er like gode, og vil arbeide for at de skal kunne brukes fritt i alle sammenhenger. Derfor er vi imot organisert talemålsnormering.

Forslag til nytt prinsippprogram:

Allment verdigrunnlag

[Navn] ser språkpolitikken i sammenheng med arbeidet for ei demokratisk samfunnsutvikling. Vi vil arbeide for en språksituasjon der det rår en språklig frihet som gjør det lettest mulig for folk å delta aktivt som språkbrukere i samfunnslivet. For å nå disse måla vil vi informere folk om språklige rettigheter, blant annet gjennom priser for god språkbruk og gjennom aktivt opplysningsarbeid på nettstedet vårt.

Skriftspråket

[Navn] vil arbeide for å fremme bruken av de folkemålsnære formene i bokmålet. Bokmålet bør avspeile flertallets talemål og dermed støtte opp om det, samtidig som det fører videre mest mulig av den fellesarven som ligger i både bokmåls- og nynorsktradisjonene.

[Navn] vil arbeide for de formene i bokmål som ligger nærmest opp til de mest utbredte formene i norsk talemål. Ikke minst vil vi støtte de folkelige, «radikale» bokmålsformene, som er de mest undertrykte skriftformene i det norske samfunnet i dag.

[Navn] går inn for fortsatt likestilling mellom bokmål og nynorsk.

[Navn] mener at det fortsatt skal være staten som skal fastsette de offisielle skriftnormalene og at denne fastsettinga bare skal omfatte rettskriving og bøyning, ikke ordvalg og syntaks.

Talemålet

[Navn] mener at alle norske talemål er like gode, og vil arbeide for at de skal kunne brukes fritt i alle sammenhenger. Derfor er vi imot organisert talemålsnormering.

***